

Vraag 1

“Een deel van het voedsel in restaurants moet worden ingevlogen, net als sommige chef-koks; wie gaat anders die kogelvis klaarmaken?” (regels 81-85) Deze vraag geeft impliciete kritiek. 1p 1 Waarop is deze kritiek vooral gericht? op het gegeven dat toeristen op de paradijselijke Malediven voedsel eten dat A een overdreven luxe is B niet gezond is C niet voorhanden is D veel afval achterlaat

Antwoord:

A) een overdreven luxe is

Vraag 2

In alinea 6 wordt beredeneerd dat de klimaatsceptici ongelijk hebben. 2p 2 Parafraseer de gebruikte argumentatie. Neem de nummers uit onderstaande zin over en vul de ontbrekende zinsdelen aan. Gebruik daarbij alleen gegevens uit alinea 6. Ook al ...(1)... , toch zijn er een goede negentig eilanden verdwenen. Hieruit kan worden afgeleid dat de klimaatsceptici ongelijk hebben: het verdwijnen van deze eilanden laat zien dat ...(2)... .

Antwoord:

Ook al is het voorspelde verdwijnen van de Malediven nog niet gebeurd, zoals voorspeld in de jaren tachtig, en is dit feit vaak aangegrepen door klimaatsceptici (1), toch zijn er een goede negentig eilanden verdwenen. Hieruit kan worden afgeleid dat de klimaatsceptici ongelijk hebben: het verdwijnen van deze eilanden laat zien dat (2) de gevolgen van klimaatverandering wel degelijk reëel en aanwezig zijn, zelfs op plekken met robuuste ecosystemen zoals de Malediven.

Vraag 3

“En dat is juist de kern van het probleem.” (regels 153-154) Met dit citaat wordt een dilemma aangeduid. 2p 3 Beschrijf de kern van dit dilemma zoals dat zichtbaar wordt op de Malediven, gelet op de strekking van tekst 1. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

Antwoord:

Het dilemma op de Malediven is dat ze afhankelijk zijn van toerisme voor economische overleving, terwijl dit toerisme bijdraagt aan milieuvervuiling en klimaatverandering die de eilanden bedreigen.

Vraag 4

“Ik betwijfel of dit is wat de Lonely Planet bedoelt wanneer ze de Malediven beschrijft als ‘de wereld op een eiland’” (regels 167-171) 1p 4 Welke bedoeling heeft de Lonely Planet dan wel met dit soort uitspraken volgens tekst 1? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Antwoord:

De Lonely Planet beschrijft de Malediven als "de wereld op een eiland" waarschijnlijk om de schoonheid, uniekheid en het paradijselijke aspect van de eilanden te benadrukken, om zo meer toeristen aan te trekken. Ze hebben waarschijnlijk niet de bedoeling om te wijzen op de ecologische en economische problemen die het eiland als gevolg van toerisme en klimaatverandering ondervindt.

Vraag 5

In de eerste en de laatste alinea van tekst 1 wordt de Sloveense filosoof Slavoj Žižek aangehaald. Volgens hem kunnen we ons "momenteel alleen het einde van de Malediven voorstellen." (regels 187-188) 1p 5 Leg uit hoe het komt dat we ons momenteel alleen het einde van de Malediven kunnen voorstellen volgens tekst 1. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

Antwoord

Volgens de tekst, in de context van Žižek's quote, kunnen we ons alleen het einde van de Malediven voorstellen omdat het huidige kapitalistische systeem ons denken beperkt tot de huidige economische realiteit en geen alternatieven biedt.

Vraag 6

In regels 185-186 is sprake van "de grens van onze verbeelding". 2p 6 Benoem wat er volgens de tekst aan beide kanten van deze grens ligt.

Antwoord:

Aan de ene kant van deze "grens van onze verbeelding", zoals beschreven in de tekst, ligt het huidige kapitalistische systeem, waarin economische groei en consumptie de norm zijn. Aan de andere kant van deze grens liggen alternatieve, duurzamere economische modellen en levensstijlen, die we ons momenteel moeilijk kunnen voorstellen.

Vraag 7

"Een deel van de wanhoop komt voort uit het ogenschijnlijke gebrek aan alternatieven." (regels 175-177) 1p 7 Welk begrip uit de tekst verklaart waarom dit gebrek aan alternatieven maar "ogenschijnlijk" is? A ontspoord kapitalisme (regels 9-10) B ecotoerisme (regels 104-105) C wrange allegorie (regels 171-172) D capitalist realism (regel 180)

Antwoord:

D) Capitalist realism (regel 180)

Vraag 8

De titel van tekst 1 is 'De Malediven verdwijnen, maar onze consumptiedrift niet'. Achter deze titel gaat de hoofdgedachte van de tekst schuil. 2p 8 Hoe luidt de hoofdgedachte van tekst 1? A De Malediven worden bedreigd door de gevolgen van klimaatverandering, maar desondanks gaan steeds meer mensen op vakantie naar die eilandengroep. B Hoewel de ondergang van de Malediven

door de gevolgen van kapitalistisch toerisme betreurenswaardig is, veranderen we ons toeristische gedrag niet. C Ondanks hun gunstige, natuurlijke ligging zakken de Malediven langzaam in zee, terwijl we dit met gerichte maatregelen zouden kunnen voorkomen. D Vanwege het ten onder gaan van de Malediven zouden we aan het denken gezet moeten worden, maar we gaan juist steeds vaker op verre vliegvakanties.

Antwoord:

B) Hoewel de ondergang van de Malediven door de gevolgen van kapitalistisch toerisme betreurenswaardig is, veranderen we ons toeristische gedrag niet.

Tekst2:

(1) "CO2 compenseren kan niet!" stelde Kassa¹) recent. Het was een onderstreping van de boodschap die het VPRO-programma Tegen licht vorig jaar al verkondigde: "Reizen is het nieuwe roken." De Correspondent 2) noemde in een artikel de schade die reizen toebrengt "een ongemakkelijke waarheid" en daar hebben ze een punt. Want de feiten liegen er niet om: in 2016 stootte de luchtvaartsector 13 megaton CO₂ uit en er is nog geen noemenswaardig alternatief. We kunnen eigenlijk niet anders dan concluderen dat we met al onze reizen de wereld om zeep helpen. Maar is dat wel zo? (2) Allereerst: nee. CO₂ is terecht een hot topic en het is goed dat de bewustwording ervan groeit. Maar waar de schoen wringt, is het feit dat we niet kijken naar de bredere discussie over de gehele impact van reizen – zowel positief als negatief. De realiteit is dat de reisbranche de komende jaren schade zal blijven aanrichten. De gemiddelde uitstoot van een verre reis be draagt ongeveer een kwart van wat een mens per jaar zou mogen uitstoten. Dat is niet gering. (3) Er wordt al veel gedaan om de complete CO₂-uitstoot van reizen in hetzelfde jaar nog te compenseren. Dat gebeurt door een deel van de omzet direct te investeren in duurzame energieprojecten wereldwijd, zoals energiezuinige kooktoestellen en bosbescherming. Deze activiteiten zorgen er niet alleen voor dat de CO₂-uitstoot gecompenseerd wordt, maar zorgen ook voor nieuwe werkgelegenheid en veiligere leefomgevingen. (4) Natuurlijk zou het beter zijn voor het klimaat om helemaal niet te vliegen, maar dat zie ik niet als realistische – of zelfs verstandige – optie, want vliegen heeft ook positieve sociale gevolgen die net zo belangrijk zijn. Alleen al economisch: de reisbranche is goed voor 6,4 procent van de Nederlandse en 15 procent van de wereldwijde werkgelegenheid. (5) De sociale impact van reizen zou in de discussie net zo zwaar moeten wegen als CO₂. Als we oorlogen, onbegrip en een kloof tussen culturen willen voorkomen, dan is er een inherente noodzaak voor reizen. Reizen en contact met andere culturen zorgen voor meer onderling begrip. Dat gaat vooral op als we op een betrokken manier reizen; dus liever geen all-inclusiveresorts 3) of grote hotelketens, maar kleinschalige slaapplekken en activiteiten, gerund door locals⁴) , waarbij het geld rechtstreeks naar hen vloeit. (6) We moeten onze bestaande reisconcepten verduurzamen, of dat nu is door lokale projecten te ondersteunen, te kiezen voor ecolodges⁵) en schoon vervoer of door zelf slaapplekken te creëren die duurzaam zijn en werkgelegenheid creëren. Daarbij ben ik een voorstander van de vliegtaks zolang die niet de staatskas spekt, maar die belastingopbrengst ten behoeve

komt van duurzame innovatie, zoals schonere vliegtuigen en biobrandstof. Die mogelijkheden zijn dichterbij dan we denken. We leven in een tijdperk van exponentiële technologische groei, waar vandaag al zóveel meer mogelijk blijkt dan gisteren. Als voorbeeld: denkt u dat we twintig jaar geleden hadden kunnen bevroeden dat er vandaag de dag wereldwijd 1,3 miljoen elektrische auto's rond zouden rijden? Zou hetzelfde niet voor elektrisch vliegen kunnen gelden? (7) Er zijn tal van mogelijkheden om reizen positief te laten zijn, als je je ogen er maar voor opent. Thuis op de bank blijven zitten omdat reizen slecht zou zijn, lijkt mij de armoedige weg. De wereld heeft onze betrokkenheid nodig. Laten we aan het werk gaan om die op een meer verantwoorde manier vorm te geven. naar: Marius Appelman uit: de Volkskrant, 11 januari 2019 Marius Appelman schreef bovenstaande tekst voor de opiniepagina van de Volkskrant. Appelman is oprichter van een reisorganisatie die vakanties biedt waarmee je een land en de mensen echt leert kennen, aldus de eigen website. Om dat te bereiken werkt deze reisorganisatie volgens de website met lokale gidsen en regelt ze onderdak in kleinschalige behuizing.

Vraag 9

"We kunnen eigenlijk niet anders dan concluderen dat we met al onze reizen de wereld om zeep helpen." (regels 14-17) In alinea 1 wordt dit standpunt met de volgende drie argumenten onderbouwd: 1 CO2 compenseren kan niet. 2 Het reizen met vliegtuigen veroorzaakt grote schade. 3 Er is geen noemenswaardig alternatief. 3p 9 Noem per argument uit alinea 1 een tegenargument uit alinea 2 tot en met 7. Geef geen voorbeelden. Neem de nummers van de argumenten over op je antwoordblad en vul het gevraagde aan. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Antwoord:

Tegenargumenten voor de genoemde argumenten in alinea 1 kunnen zijn:

1. Tegenargument voor "CO2 compenseren kan niet": Volgens alinea 3 wordt er veel gedaan om de totale CO2-uitstoot van reizen binnen hetzelfde jaar te compenseren, onder andere door een deel van de omzet direct te investeren in duurzame energieprojecten wereldwijd.
2. Tegenargument voor "Het reizen met vliegtuigen veroorzaakt grote schade": In alinea 4 wordt benadrukt dat de reisbranche ook positieve sociale gevolgen heeft die net zo belangrijk zijn, waaronder economische voordelen zoals het scheppen van werkgelegenheid.
3. Tegenargument voor "Er is geen noemenswaardig alternatief": Alinea 6 en 7 spreken dit tegen door te stellen dat er talloze mogelijkheden zijn om reizen positiever te maken, waaronder het ondersteunen van lokale projecten, het kiezen voor ecolodges en schoon vervoer, en het bevorderen van duurzame innovatie zoals schonere vliegtuigen en biobrandstof.

Vraag 10:

in alinea 4 is sprake van een redenering.

2p 10 Maak deze redenering zichtbaar. Neem de nummers uit onderstaande tabel over en zet het gevraagde erachter.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

standpunt: 1

argument: 2

Antwoord

Standpunt: 1 - "Natuurlijk zou het beter zijn voor het klimaat om helemaal niet te vliegen, maar dat zie ik niet als realistische – of zelfs verstandige – optie"

Argument: 2 - "vliegen heeft ook positieve sociale gevolgen die net zo belangrijk zijn. Alleen al economisch: de reisbranche is goed voor 6,4 procent van de Nederlandse en 15 procent van de wereldwijde werkgelegenheid."

Vraag 11:

"Die mogelijkheden ... kunnen gelden?" (regels 85-97) Dit tekstgedeelte is te lezen als een impliciete redenering die bestaat uit een standpunt, een hoofdargument en een subargument. 2p 11 Maak deze impliciete redenering duidelijk. Neem de nummers uit onderstaande tabel over en vul het gevraagde aan. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen. standpunt: De mogelijkheden voor duurzame innovatie van reizen zijn dichterbij dan we denken. hoofdargument: 1 subargument: 2

Antwoord:Hoofdargument: 1 - "We leven in een tijdperk van exponentiële technologische groei, waar vandaag al zóveel meer mogelijk blijkt dan gisteren."

Subargument: 2 - "Als voorbeeld: denkt u dat we twintig jaar geleden hadden kunnen bevroeden dat er vandaag de dag wereldwijd 1,3 miljoen elektrische auto's rond zouden rijden? Zou hetzelfde niet voor elektrisch vliegen kunnen gelden?"

Vraag 12

"Als voorbeeld: denkt u dat we twintig jaar geleden hadden kunnen bevroeden dat er vandaag de dag wereldwijd 1,3 miljoen elektrische auto's rond zouden rijden?" (regels 91-95) 1p 12 Formuleer een kanttekening die een kritische lezer zou kunnen maken bij het gebruik van dit voorbeeld als argument bij de strekking van tekst 2. Maak daarbij gebruik van gegevens uit de onderstaande tabel. Aantal nieuw verkochte elektrische personenauto's (% van totaal nieuwe autoverkoop) 2017 2016 2015 2014 EU 1,43 1,06 1,08 0,56 Zweden 5,19 3,56 2,51 1,54 Nederland 2,66 6,01 9,90 3,82 België 2,62 1,67 0,77 0,42 Verenigd Koninkrijk 1,86 1,38 1,09 0,59 Duitsland 1,59 0,75 0,73 0,43 naar: ACEA (de Europese Associatie van Autofabrikanten)

Antwoord:

Een kritische lezer zou kunnen opmerken dat, hoewel het aantal elektrische auto's wereldwijd is toegenomen, de verkoop van deze auto's als percentage van de totale autoverkoop in de EU en bepaalde landen nog steeds relatief laag is. Dit zou kunnen betekenen dat de acceptatie van duurzame technologieën zoals elektrische auto's, en mogelijk elektrisch vliegen, langzamer verloopt dan de tekst suggereert.

Vraag 13:

"De wereld heeft onze betrokkenheid nodig." (regels 103-104)

1p 13 Hoe kunnen wij volgens tekst 2 deze betrokkenheid tonen?

Antwoord:

Volgens tekst 2 kunnen we onze betrokkenheid op de volgende manieren tonen:

1. Door actief de CO₂-uitstoot van onze reizen te compenseren: Dit kan gedaan worden door een deel van de omzet te investeren in duurzame energieprojecten, zoals energiezuinige kooktoestellen en bosbescherming (alinea 3).
2. Door reizen als iets meer te beschouwen dan alleen een bron van CO₂-uitstoot: De tekst stelt voor om reizen te zien als een kans om sociale impact te hebben en economische voordelen te creëren, zoals werkgelegenheid (alinea 4).
3. Door meer betrokken en verantwoordelijke reispraktijken te bevorderen: Dit kan bijvoorbeeld door kleinschalige slaapplekken en activiteiten te ondersteunen die door de lokale gemeenschap worden gerund, en door duurzamere reisconcepten zoals ecolodges en schoon vervoer te bevorderen (alinea 5 en 6).
4. Door open te staan voor en te investeren in duurzame innovatie: Dit kan bijvoorbeeld door te pleiten voor belastingopbrengsten van vliegtickets die ten goede komen aan de ontwikkeling van schonere vliegtuigen en biobrandstof (alinea 6).
5. Door te erkennen dat technologische vooruitgang op het gebied van duurzaamheid mogelijk is en deze te ondersteunen (alinea 6).

In het algemeen roept de tekst op tot een meer betrokken, bewuste en verantwoorde benadering van reizen, die niet alleen rekening houdt met de milieu-impact, maar ook met de bredere sociale en economische implicaties.

Vraag 14:

Uit alinea 2 tot en met 4 komt naar voren dat voor- en tegenstanders van verre reizen het in elk geval over twee punten met elkaar eens zijn.

2p 14 Formuleer deze twee punten van overeenstemming zoals die te herleiden zijn uit alinea 2 tot en met 4, door onderstaande tekst aan te vullen. Neem de nummers over en vul het gevraagde aan.

Zowel voor- als tegenstanders van verre reizen vinden dat:

- 1 ...
- 2 ...

antwoord:

Zowel voor- als tegenstanders van verre reizen vinden dat:

1. Reizen, en in het bijzonder het vliegen, leidt tot aanzienlijke CO₂-uitstoot en daarmee tot milieuschade. Dit is te zien in het feit dat beide partijen erkennen dat de CO₂-uitstoot van de luchtvaartsector aanzienlijk is (alinea 1 en 2).
2. Er op dit moment geen noemenswaardige alternatieven zijn voor luchtvaart als middel voor langeafstandsreizen. Beide partijen erkennen dat vliegen op dit moment een noodzakelijk kwaad is gezien het ontbreken van alternatieve vervoersmiddelen voor lange afstanden (alinea 1 en 4).

Vraag 15

In tekst 2 komen positieve aspecten van reizen aan de orde. 1p 15 Welke twee van onderstaande positieve aspecten zijn in overeenstemming met de strekking van tekst 2? Neem de nummers van de twee juiste antwoorden over op je antwoordblad. 1 De reisbranche draagt substantieel bij aan een schonere wereld. 2 Het vliegverkeer is goed voor de wereldwijde werkgelegenheid. 3 Met de opbrengsten van de vliegtaks wordt duurzame innovatie gestimuleerd. 4 Op een geëngageerde manier reizen heeft positieve sociale gevolgen. 5 Reizen draagt bij aan een oplossing voor mondiale problemen.

Antwoord:

Volgens de strekking van tekst 2 zijn de volgende twee positieve aspecten van reizen aan de orde:

1. Het vliegverkeer is goed voor de wereldwijde werkgelegenheid. Dit wordt genoemd in alinea 4, waarin staat dat de reisbranche bijdraagt aan een aanzienlijk percentage van de wereldwijde werkgelegenheid.
2. Op een geëngageerde manier reizen heeft positieve sociale gevolgen. Dit wordt besproken in alinea 5, waar wordt gesteld dat reizen en contact met andere culturen bijdraagt aan meer onderling begrip en dat het dus belangrijk is om op een betrokken manier te reizen.

Vraag 16:

Onder de tekst wordt aangegeven wat de achtergrond is van de auteur van tekst 2.

1p 16 Leg uit waarom de achtergrond van de auteur een negatief effect kan hebben op hoe de betrouwbaarheid van de informatie in de tekst wordt gezien.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

Antwoord:

De achtergrond van de auteur kan de betrouwbaarheid van de tekst negatief beïnvloeden omdat hij een reisorganisatie heeft opgericht. Dit kan suggereren dat hij mogelijk bevooroordeeld is en reizen in een positiever licht wil stellen om zijn eigen bedrijf te bevorderen.

Vraag 17

1p 17 Citeer uit alinea 5 tot en met 7 van tekst 2 de zin die in tegenspraak is met tekstfragment 1.

Antwoord: De zin die in tegenspraak is met tekstfragment 1 is: "Reizen en contact met andere culturen zorgen voor meer onderling begrip." (uit alinea 5 van tekst 2)

Vraag 18:

"Natuurlijk zou het beter zijn voor het klimaat om helemaal niet te vliegen, maar dat zie ik niet als realistische – of zelfs verstandige – optie, want vliegen heeft ook positieve sociale gevolgen die net zo belangrijk zijn." (tekst 2, regels 46-52) 1p 18 Welk aan tekst 1 ontleend argument doet afbreuk aan bovenstaande redenering? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Antwoord: In tekst 1 wordt geargumenteed dat we niet zonder de luchtvaart kunnen (regels 27-29). Daarbij wordt aangehaald dat 80% van de wereldbevolking nooit heeft gevlogen (regel 34). Dit argument doet afbreuk aan de redenering in tekst 2 (regels 46-52) dat vliegen belangrijke sociale gevolgen heeft. Als het merendeel van de wereldbevolking nog nooit heeft gevlogen, kunnen de voordelen van vliegen zoals die in tekst 2 worden beschreven (zoals werkgelegenheid, economische voordelen, en culturele uitwisseling) niet universeel zijn. Dit betekent dat de maatschappelijke voordelen van vliegen mogelijk overschat worden in tekst 2, wat de stelling ondermijnt dat vliegen noodzakelijk is vanwege zijn sociale gevolgen.

Vraag 19:

Met welk aan tekst 1 ontleend argument kan bovenstaande redenering worden ondersteund? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Antwoord

De redenering in tekst 2, dat vliegen ook positieve sociale gevolgen heeft die net zo belangrijk zijn, kan worden ondersteund door het argument uit tekst 1 over de economische waarde van de luchtvaart. In tekst 1 wordt gesteld dat "De luchtvaart is goed voor miljoenen banen en zorgt voor verbinding tussen steden en landen" (regels 25-27). Dit ondersteunt de bewering in tekst 2 dat vliegen positieve sociale en economische gevolgen heeft, zoals het bieden van werkgelegenheid en het faciliteren van internationale connecties.

Vraag 20:

In tekst 1 en tekst 2 worden uiteenlopende uitspraken gedaan over ecotoerisme.

2p 20 Geef per tekst aan welke mening over ecotoerisme eruit blijkt. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

Antwoord:

In tekst 1 wordt ecotoerisme beschouwd als een mogelijk misleidende marketingstrategie en als een zwak alternatief voor echte milieubehoudmaatregelen (regels 33-36). Tekst 2 daarentegen benadrukt het belang van ecotoerisme als een duurzame optie die bijdraagt aan de lokale economie en helpt de CO₂-uitstoot te compenseren (regels 86-89, 100-106).

Internationale ervaring bevordert creativiteit op het werk

(1) Wie in deze zomerweken mailt naar een collega of klant heeft grote kans een out-of-officebericht terug te krijgen. Veel mensen zijn op vakantie, vaak in het buitenland. Ook voor opleiding of werk gaan steeds meer mensen op reis. Werkgevers zien een buitenlandverblijf meestal als een waardevolle ervaring op het cv, sommige recruiters¹⁾ selecteren er zelfs op. Andere werkgevers bieden het aan als ontwikkelmogelijkheid voor medewerkers. Dat kan in de vorm van een buitenlandstage, uitwisseling of detachering, een tussenjaar, sabbatical of wereldreis. We gaan ervan uit dat zoiets altijd nuttige ervaringen oplevert, ook voor het werk. Maar is dat ook echt zo? Wat zijn nu eigenlijk de voordelen van het reizen naar andere landen, en zijn er ook nadelen aan verbonden? (2) Dit zijn vragen waar de onderzoeksgroep van psycholoog Adam Galinsky, hoogleraar aan de Columbia Business School in de Verenigde Staten, zich al vele jaren mee bezighoudt. Inmiddels heeft deze groep ongeveer 25 studies gedaan naar de effecten van reizen en internationale contacten op het functioneren van mensen op het werk.(3) In totaal hebben ze gegevens van duizenden mensen in tientallen landen bestudeerd, onder wie studenten MBA 2) die een internationale stage doen, professionals die tijdelijk in het buitenland gestationeerd zijn, en mensen die een relatie hebben met iemand uit een andere cultuur. Ze hebben experimenten gedaan, werknemers een tijdlang gevolgd, bestaande gegevens geanalyseerd, en verschillende doelgroepen en culturen vergeleken. Dat stelde hen ook in staat de toegevoegde waarde van het reizen als specifieke activiteit in kaart te brengen. Dus los van andere persoonskenmerken die hierbij van belang kunnen zijn, zoals doorzettingsvermogen, zucht naar avontuur of demografische achtergrond. (4) De resultaten van al die studies zijn vrij eenduidig. Het hebben van meer internationale ervaring maakt mensen creatiever in hun werk. Ze komen met meer verschillende oplossingen voor een lastig vraagstuk, zijn beter in staat outside the box³⁾ te denken om ingewikkelde problemen op te lossen, en kunnen meer verschillende en bruikbare suggesties verzinnen, zoals een naam voor een nieuw product. Dat heeft allerlei positieve effecten: het vergroot de

loopbaankansen van de personen in kwestie, en het draagt bij aan het succes van het bedrijf. Een vergelijking van 21 seizoenscollecties van grote modehuizen over meerdere jaren liet bijvoorbeeld zien dat de meest creatieve kledingontwerpen ontstonden na een buitenlandverblijf van de topontwerper. (5) Op zich zijn die resultaten misschien niet anders dan verwacht: dat is nu precies de reden dat internationale ervaring zo hoog gewaardeerd wordt. Maar de toegevoegde waarde van de vermelde studies is dat ze ook zicht geven op het onderliggende mechanisme, en belangrijke valkuilen in kaart brengen. De psychologische meerwaarde van een buitenlandverblijf, die verklaart waarom mensen creatiever worden, blijkt te zitten in het vergroten van de zogenaamde cognitieve flexibiliteit. Dit wil zeggen dat mensen leren zich te verplaatsen in een andere denkwijze en een ander perspectief. Bijvoorbeeld doordat ze ervaren dat hetzelfde gedrag in een ander land een andere betekenis kan hebben. Zo bleken het probleemoplossend vermogen en het loopbaansucces van MBA-studenten alleen te zijn toegenomen als zij zich ook echt hadden verdiept in de culturele verschillen waarmee ze te maken kregen tijdens hun internationale stage. (6) Wat zorgt er dan precies voor dat deze cognitieve flexibiliteit wordt aangewakkerd? Ook dat kon in deze studies systematisch worden vastgesteld, door een onderscheid te maken tussen de 'breedte' en de 'diepte' van de internationale ervaring. Diepte gaat over de tijd die men in het buitenland heeft doorgebracht, of de duur van internationale contacten. Voor het vergroten van de cognitieve flexibiliteit bleek de diepte van de internationale ervaring doorslaggevend. Hoe langer het verblijf in het buitenland, of hoe langer de relatie met iemand uit een andere cultuur standhield, hoe beter men in staat was om creatief te denken en moeilijke problemen op te lossen. (7) Breedte verwijst naar het aantal verschillende landen dat men heeft bezocht, of het aantal verschillende internationale contacten. Dat droeg niet echt bij aan de cognitieve flexibiliteit. Het hebben van meer verschillende ervaringen, door het grotere aantal landen dat men had bezocht of doordat men meer verschillende contacten had opgedaan, had wel negatieve effecten. Het zorgde er bijvoorbeeld voor dat mensen het belang van allerlei regels gingen relativeren. Een serie van acht studies liet zien dat personen die van meer verschillende internationale contexten hadden geproefd, meer morele flexibiliteit vertoonden. Ze waren vaker oneerlijk en hielden zich niet aan de afgesproken regels. (8) Deze inzichten helpen om gericht op zoek te gaan naar wat een buitenlandervaring waardevol maakt. Het maakt dus uit wat je doet. Het reizen naar veel verschillende landen om in aanraking te komen met allerlei andere culturen is voor het werk niet zo zinvol. Wie wil leren om creatiever met moeilijke problemen om te gaan, kan beter langere tijd in een ander land verblijven en zich verdiepen in een andere manier van denken. Overigens, biculturele Nederlanders zijn al langdurig getraind in de denkwijze van twee verschillende culturen. Hun 'diepe' ervaring kan voor bedrijven een toegevoegde waarde hebben, ook zonder extra buitenlandverblijf. naar: Naomi Ellemers uit: Het Financieele Dagblad, 15 augustus 2019 Naomi Ellemers is sociaal psycholoog en universiteitshoogleraar aan de Universiteit Utrecht.

Vraag 21:

Tekst 3 kan in vier achtereenvolgende delen worden onderverdeeld: deel 1: alinea 1 deel 2: alinea 2 tot en met 4 deel 3: alinea 5 tot en met 7 deel 4: alinea 8 1p 21 Welke uitspraak is het meest in overeenstemming met de strekking van deel 3? Het beschreven onderzoek van Galinsky A blijkt praktisch toepasbare uitkomsten te hebben. B heeft grote maatschappelijk-economische relevantie. C leidt tot een beter begrip van een bekend mechanisme. D levert voorspelbare en weinig verrassende resultaten op.

Antwoord: De strekking van deel 3 (alinea 5 tot en met 7) lijkt het beste overeen te komen met optie C: "Het beschreven onderzoek van Galinsky leidt tot een beter begrip van een bekend mechanisme." In deze paragrafen legt Ellemers uit hoe het onderzoek van Galinsky de cognitieve mechanismen verheldert waardoor internationale ervaring de creativiteit op het werk bevordert. Het onderzoek legt ook uit hoe 'diepte' en 'breedte' van internationale ervaring verschillend bijdragen aan deze verbeterde creativiteit.

Vraag 22: In alinea 4 wordt geconcludeerd dat reizen bijdraagt aan het succes van een bedrijf. Deze conclusie wordt onderbouwd met een verwijzing naar onderzoek naar grote modehuizen. Een kritische lezer zou vragen kunnen stellen bij deze onderbouwing. 2p 22 Formuleer twee kritische vragen bij de onderbouwing in alinea 4. Vermijd algemene vragen zoals 'Hoe weet je dit zeker?'

Antwoord:

1. Is de creativiteit in de mode-industrie representatief voor andere sectoren? Het is mogelijk dat de creatieve aard van de mode-industrie zich specifiek leent voor verbetering door internationale ervaring, terwijl dit in minder creatieve sectoren niet het geval zou zijn.

2. Hoe wordt bepaald of een modecollectie "meer creatief" is na een buitenlands verblijf van de topontwerper? Creativiteit kan subjectief zijn en het is niet duidelijk hoe deze meting wordt uitgevoerd of gestandaardiseerd.

Vraag 23:

Wat voegt alinea 5 toe aan alinea 4?

- A een aanbeveling bij de onderzoeksresultaten in alinea 4
- B een nuancering bij de onderzoeksresultaten in alinea 4
- C een verklaring van de onderzoeksresultaten in alinea 4
- D een waardering van de onderzoeksresultaten in alinea 4

Antwoord:

Alinea 5 voegt een "verklaring van de onderzoeksresultaten in alinea 4" toe, dus het juiste antwoord is C. In alinea 5 gaat de auteur dieper in op de redenen

waarom internationale ervaring mensen creatiever maakt. Het introduceert het concept van cognitieve flexibiliteit als het onderliggende mechanisme dat mensen creatiever maakt door internationale ervaringen.

Vraag 24:

In alinea 6 en 7 staan twee zinnen of zinsgedeelten die lijken te benadrukken dat de conclusies van de beschreven studies serieus genomen kunnen worden. 2p 24 Citeer deze zinnen of zinsgedeelten.

Antwoord:

1. "Wat zorgt er dan precies voor dat deze cognitieve flexibiliteit wordt aangewakkerd? Ook dat kon in deze studies systematisch worden vastgesteld, door een onderscheid te maken tussen de 'breedte' en de 'diepte' van de internationale ervaring." (Alinea 6)

2. "Voor het vergroten van de cognitieve flexibiliteit bleek de diepte van de internationale ervaring doorslaggevend." (Alinea 7)

Vraag 25:

In alinea 6 tot en met 8 wordt gesproken over 'cognitieve flexibiliteit' en 'morele flexibiliteit' van internationale ervaring. 3p 25 Welke van de onderstaande begrippen betreffen de 'cognitieve flexibiliteit' en welke de 'morele flexibiliteit' van internationale ervaring? Neem de nummers over en zet achter elk nummer cognitief of moreel. 1 egocentrisme 2 empathisch vermogen 3 intensieve ervaringen 4 inventiviteit 5 meerwaarde 6 onbetrouwbaarheid 7 wisselende relaties

Antwoord:

1. egocentrisme - moreel
2. empathisch vermogen - cognitief
3. intensieve ervaringen - cognitief
4. inventiviteit - cognitief
5. meerwaarde - cognitief
6. onbetrouwbaarheid - moreel
7. wisselende relaties - moreel

Vraag 26:

Uit alinea 8 zijn twee aanbevelingen af te leiden: een voor werknemers en een voor werkgevers. 2p 26 Hoe zouden deze aanbevelingen luiden? Neem onderstaande zinsgedeelten over en vul ze aan. Werknemers zouden ...
Werkgevers zouden ...

Antwoord:

Werknemers zouden beter langere tijd in een ander land kunnen verblijven en zich verdiepen in een andere manier van denken, in plaats van naar veel verschillende landen te reizen om met vele culturen in aanraking te komen.

Werkgevers zouden de waarde kunnen inzien van biculturele medewerkers die langdurig zijn getraind in de denkwijze van twee verschillende culturen, en deze ervaring kunnen benutten, ook zonder extra buitenlandverblijf.

Vraag 27:

“Op zich zijn die resultaten misschien niet anders dan verwacht: dat is nu precies de reden dat internationale ervaring zo hoog gewaardeerd wordt.” (regels 78-82) Al zijn de resultaten van het onderzoek misschien niet onverwacht, het onderzoek is wel van grote waarde. 1p 27 Leg op basis van tekst 3 uit waarom het onderzoek van waarde is. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Antwoord:

Het onderzoek is waardevol omdat het de onderliggende mechanismen (cognitieve flexibiliteit) verduidelijkt waardoor internationale ervaring creativiteit bevordert.

Vraag 28:

In alinea 1 worden voorbeelden genoemd van manieren waarop werkgevers hun medewerkers een buitenlandverblijf aanbieden, waaronder een wereldreis door verschillende landen. 2p 28 Leg uit waarom werkgevers hun werknemers eigenlijk beter niet op een dergelijke wereldreis zouden kunnen laten gaan, op grond van de studies die in tekst 3 beschreven zijn. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

Antwoord:

Uit de studies in de tekst blijkt dat langdurige verblijven in één land, waarbij men zich diep in een andere cultuur verdiept, creativiteit en probleemoplossend vermogen meer bevorderen dan het bezoeken van veel verschillende landen.

Vraag 29:

De titel van tekst 3 kan zo worden aangevuld dat die de hoofdgedachte van de tekst weergeeft. 2p 29 Welke aanvulling zou dat moeten zijn? Internationale ervaring bevordert creativiteit op het werk, A maar heeft ook negatieve gevolgen B mits het om diepe ervaring gaat C omdat cognitieve flexibiliteit aan te leren is D waardoor problemen sneller opgelost kunnen worden

Antwoord:

B mits het om diepe ervaring gaat

Vraag 30:

Wat is het belangrijkste doel van tekst 3? Het belangrijkste doel van tekst 3 is de lezer A ervan te doordringen dat internationale ervaring goed is voor creativiteit op het werk en maatschappelijke relevantie heeft. B ervan te overtuigen dat werkgevers hun werknemers vaker naar het buitenland zouden moeten sturen. C te informeren over onderzoek naar de relatie tussen

internationale ervaring en creativiteit op het werk. D te laten nadenken over het effect van internationale ervaring en creativiteit op het werk.

Antwoord:

C te informeren over onderzoek naar de relatie tussen internationale ervaring en creativiteit op het werk.

De selfie-rage getuigt van een grote honger om gezien te worden

(1) Ik had hem al gezien, de jongen met de mooiste kuif: een zwierige dot zwart haar, aan de wortels gebleekt tot een soort geel. Die zondag hing hij met zijn vrienden rond in de tuin van een mausoleum in New Delhi. Minutenlang was hij bezig om de kuif in model te krijgen. Toen stapte hij op me af. Selfie, madam? Tuurlijk. Wie ben ik om te weigeren? Ik loop hier verder toch maar in de weg. Dus zag ik mijn schaapachtige blik weerspiegeld in het scherm van zijn mobieltje. Klik. Thank you. Bye bye. 1) (2) Ik reis momenteel een paar weken door India, en ben dagelijks een exotisch stylingornament in de selfies van Indiërs. Het is een rare gewaarwording. Eigenlijk vooral omdat er nauwelijks contact is. De fotografen vragen niet naar mijn naam en kijken me nauwelijks aan. Klik, weg zijn ze. Zo'n selfie heeft geen verhaal. Er is geen inbedding in iets breeders. Over dit plaatje valt straks niets te vertellen, er valt alleen maar naar te kijken. Dat zal dus wel de bedoeling zijn. (3) Wij mensen zijn meesters in het maken van voorstellingen van hoe het was of zou kunnen zijn. Wat we heel moeilijk kunnen, is daadwerkelijk aanwezig zijn op een plek. Die geest van ons fladdert constant weg. Hup, daar vertrekken we alweer met de volgende halve gedachte. Ik denk dat dit gebrek aan aanwezigheid eigenlijk pijn doet. Voor mij zijn die selfies een soort schreeuw: ik ben hier! Toch? Ja, kijk, want ik zie mezelf. En als ik de selfie post, zien mijn vrienden me ook en besta ik extra. Die drang om eindeloos te documenteren waar je bent, getuigt voor mij van een onbeholpen maar groot verlangen naar aanwezigheid. (4) Het lijkt veel Indiërs behoorlijk goed te gaan. Toch kun je hier nog steeds niet heen om de mensen die op straat leven, hurkend onder een zeiltje. Ze eten in het openbaar, poepen in het openbaar, hebben seks in het openbaar. Weerloos voor elke blik. Ook met hen heb ik geen contact. Waar de selfiemakers vooral hun eigen blik opvangen in het scherm van hun mobiel, weren deze mensen mijn blikken af. Dat is de enige privacy die ze hebben. (5) In discussies over privacy hoor je vaak zeggen dat 'men' tegenwoordig van alles van je ziet. Ik denk dat deze angst misplaatst is. Zeker, ons gedrag wordt opgeslurpt en omgezet in data waar statistische bewerkingen op worden los gelaten. Met als gevolg dat je 'gepersonaliseerde' advertenties krijgt. Of dat het nieuwe verzekeringsaanbod op jouw risicoprofiel is toegesneden. Of dat de gemeente be leid loslaat op jouw categorie mens. Met kijken heeft dit alles echter bar weinig van doen. Er is niemand aan te pas gekomen die zijn oog op jou heeft laten vallen, en die jou persoonlijk liket of misschien disliket. Het zijn louter machines die jouw data verwerken en een 'persoonlijk' aanbod verzenden. (6) "God is dood, maar de mensen weten het nog niet", zei Nietzsche²) ooit. Voor mij gaat die uitspraak over de afwezigheid van de blik van boven, en over ons onvermogen om tot ons

door te laten dringen wat het betekent dat er niet langer vanzelfsprekend iemand naar je kijkt. Er is geen god die jouw zieltje doorgrondt en de boekhouding van jouw leven bijhoudt. Ook het grote boek van Sinterklaas is dichtgeklapt. Wie ervan huivert dat zijn privacy wordt bedreigd omdat hij bekeken wordt door de regering of door grote bedrijven, leunt op die oude fantasie over de blik van bovenaf – die fantasie die Nietzsche achterhaald acht. Persoonlijke aandacht van machtigen krijg je helaas alleen maar als zij jou een gevaar achten. (7) In de wereld na Nietzsche is de vanzelfsprekendheid en alomtegenwoordigheid van een op jou gerichte blik verdwenen. Hoeveel surveillancecamera's er ook hangen in de openbare ruimte, hoeveel data over klikgedrag de Googles van de wereld ook bijeenschrapen, de moderne angst is dat je er in spiritueel opzicht aan toe bent zoals de daklozen in India: niemand kijkt werkelijk naar je. Je bent onopgemerkt gebleven. In zo'n situatie is privacy niet aan de orde. (8) Voor mij getuigt de selfie-rage van een grote honger om gezien te worden. Als mens snak je ernaar een blik op jezelf te voelen. Desnoods die van jezelf.

Vraag 31 De ik-figuur in tekst 4 ervaart hetzelfde bij haar ontmoetingen met selfie-makers als bij haar ontmoetingen met daklozen in India. 1p 31 Wat ervaart de ik-figuur bij beide ontmoetingen?

Antwoord: De ik-figuur ervaart bij beide ontmoetingen een gebrek aan echt persoonlijk contact. Zowel de selfie-makers als de daklozen vermijden een diepgaande interactie met haar.

Vraag 32: "Er is geen inbedding in iets breders." (regels 25-26) 1p 32 Hoe zou 'iets breders' in deze tekst kunnen worden opgevat?

Antwoord: iets breders" kan in deze context worden opgevat als een groter verhaal, context of betekenis die de individuele ervaring of actie van het nemen van een selfie overstijgt. Het gaat om de bredere betekenis of relevantie van de selfie in een sociale, culturele of persoonlijke context.

Vraag 33:

"Ik denk dat dit gebrek aan aanwezigheid eigenlijk pijn doet." (regels 38- 39) 1p 33 Wat wordt in dit citaat bedoeld met 'dit gebrek aan aanwezigheid'? A het altijd maken van geestesvoorstellingen B het constante verlangen naar vroeger C het ergens niet meer willen zijn D het steeds weer aan iets anders denken

Antwoord: D het steeds weer aan iets anders denken. In de context van de tekst wordt "gebrek aan aanwezigheid" gebruikt om het onvermogen van mensen om volledig in het moment te zijn te beschrijven, omdat hun gedachten vaak naar andere dingen of momenten afdwalen.

Vraag 34

Die drang om eindeloos te documenteren waar je bent, getuigt voor mij van een onbeholpen maar groot verlangen naar aanwezigheid." (regels 44-48) 1p 34 Leg uit waarom het verlangen naar aanwezigheid 'onbeholpen' wordt genoemd,

gelet op de strekking van de tekst. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

Antwoord

Het verlangen naar aanwezigheid wordt 'onbeholpen' genoemd omdat mensen het proberen te bereiken door middel van selfies. Dit is echter een oppervlakkige en niet volledig bevredigende manier om echt 'aanwezig' te zijn in het moment, omdat het echte, diepe menselijke interactie mist.

Vraag 35

In alinea 5 tot en met 7 wordt het begrip 'privacy' aan de orde gesteld. 5p 35
Neem de nummers uit onderstaande tabel over op je antwoordblad en geef bij elk nummer aan of de uitspraak wel of niet overeenkomt met de strekking van dit tekstdeel. uitspraak komt wel overeen komt niet overeen 1 Je zorgen maken over je privacy is voor de meesten van ons niet nodig. 2 Privacy bestaat niet meer in de wereld na Nietzsche. 3 Mensen die zich zorgen maken over hun privacy, hebben waarschijnlijk iets te verbergen. 4 Je kunt pas over verlies van privacy spreken als je echt bekeken wordt. 5 Als het om onze privacy gaat, hoeven we alleen bang te zijn voor machines.

Antwoord

Op basis van de alinea's 5 tot en met 7 uit de verstrekte tekst, zou ik de vragen als volgt beantwoorden:

1. Je zorgen maken over je privacy is voor de meesten van ons niet nodig.
  - Komt wel overeen: de tekst stelt dat angst voor inbreuk op privacy vaak misplaatst is, omdat het niet om echt "kijken" gaat, maar om geautomatiseerde dataverwerking.
2. Privacy bestaat niet meer in de wereld na Nietzsche.
  - Komt niet overeen: de tekst stelt dat persoonlijke aandacht van bovenaf (zoals de notie van God die naar je kijkt) is verdwenen, maar niet dat privacy volledig is verdwenen.
3. Mensen die zich zorgen maken over hun privacy, hebben waarschijnlijk iets te verbergen.
  - Komt niet overeen: de tekst maakt geen opmerkingen over het verbergen van informatie in relatie tot zorgen over privacy.
4. Je kunt pas over verlies van privacy spreken als je echt bekeken wordt.
  - Komt wel overeen: de tekst stelt dat de angst voor inbreuk op privacy vaak betrekking heeft op de verkeerde dingen, omdat echt "kijken" (persoonlijke aandacht) zeldzaam is in de moderne data-georiënteerde wereld.
5. Als het om onze privacy gaat, hoeven we alleen bang te zijn voor machines.
  - Komt niet overeen: de tekst stelt dat machines betrokken zijn bij de verwerking van onze gegevens, maar het suggereert niet dat

we alleen bang voor hen moeten zijn als het om onze privacy gaat.

Vraag 36

"Persoonlijke aandacht van machtigen krijg je helaas alleen maar als zij jou een gevaar achten." (regels 102-104)

2p 36 Verklaar het gebruik van de woorden 'helaas' en 'alleen maar' in bovenstaand citaat.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

Antwoord:

Het woord "helaas" en "alleen maar" worden hier gebruikt om teleurstelling en beperking te benadrukken. "Helaas" toont aan dat de schrijver betreurt dat de aandacht van de machtigen slechts wordt verkregen als ze je als een bedreiging zien. Het gebruik van "alleen maar" benadrukt dat deze aandacht beperkt en eenzijdig is, dat wil zeggen, het is niet op basis van positieve of verdienstelijke kwaliteiten, maar eerder op basis van hoe je als een risico wordt gezien.

Vraag 37:

Een kritische lezer zou kunnen stellen dat in tekst 4 impliciete kritiek op de samenleving aanwezig is. 2p 37 Hoe zou deze kritiek op de samenleving luiden? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Antwoord:

De impliciete kritiek op de samenleving in tekst 4 lijkt zich te richten op hoe oppervlakkig en vervreemdend moderne technologie en sociale media kunnen zijn. De tekst suggereert dat we verstrikt zijn geraakt in een wereld waarin we voortdurend beelden van onszelf delen en documenteren, maar waarin we ondertussen steeds minder betekenisvolle menselijke connecties hebben. Daarnaast benadrukt de tekst de ironie van het verlies aan privacy in een wereld waarin we ons tegelijkertijd vaak onopgemerkt en ongezien voelen. Tot slot wijst de tekst op een soort voyeurisme en gebrek aan empathie in onze omgang met daklozen en mensen die in het openbaar leven.